

Schrijver en oud-Knesset-voorzitter Avraham Burg denkt al na over de stappen ná de vorming van een Palestijnse staat. „Met de twee-staten-oplossing zijn we er nog niet.”

Verscheurd tussen God en de commandant

Inez Polak

Volgens de statistieken had Avraham Burg in een nederzetting op de Westoever moeten wonen. Hij groeide op in een nationaal-religieus milieu, zijn vader was de leider van de partij die de kolonisten voortbracht. Hij ging met ze naar school, de jesjive. Hij zat met ze in de nationaal-religieuze jeugdbeweging. Burg (55) behoorde tot die generatie religieuze jongeren die in de oorlog van 1967 en de verovering van het bijbelse Judea en Samaria (de Westoever) een vingerwijzing Gods zag.

Meneer Burg, u had nu een kolonisten-leider moeten zijn. Waar bent u afgedwaald?

„Veel van mijn genen zouden me inderdaad aan de andere kant van de scheidslijn hebben moeten doen belanden. Toch behoren veel van mijn jeugdvrienden niet tot de kolonisten. Mijn familieleden vaak wel. Ik was ze qua opvoeding net voor. Het was pas na de oorlog van 1973 dat de kolonisten zich meester maakten van Israëls ziel. Mijn vormende jaren liggen tussen 1967 en 1973, ik had mijn bar mitswa (op dertienjarige leeftijd, red.) in het jaar van de overwinning van ’67. En ik ging in dienst na de halve nederlaag van ’73. Mijn schooljaren dateren dus nog uit die oude orde, toen het religieus-nationalisme een bondgenootschap had met de Arbeiderspartij. Wij konden nog kiezen. Als je nu naar een jesjive gaat, is 97 procent van de leerlingen en leraren messiaans.

„Een voor mij doorslaggevend moment vond plaats in mijn diensttijd. We zaten in een trainingskamp, toen we ineens in bussen en trucks werden geladen. Een halve nacht reden we tot we gedropt werden op een totaal onbekende plaats. Onze commandant legde uit dat we naar een plek moesten waar demonstranten waren, dat we ze daar moesten verwijderen. We marcheerden nog een halve nacht, tot we tegen het ochtendgloren arriveerden bij een verlaten treinstation.

„Daar zag ik ineens tientallen kinderen die een half jaar eerder mijn medescholieren waren. Ze gilden tegen me: ‘Hé Avroem, het is Gods bevel, evacueer ons niet, het is Gods woord, het is de tijd van de messias’. Later zou dit de geschiedenis ingaan als de eerste confrontatie van de kolonistenbeweging, die daar een nederzetting wilde oprichten, met de staat. En ik stond daar met een stok in mijn hand, verscheurd tussen het bevel van mijn commandant en de roep van God. Daar nam ik het besluit dat ik niet bij die messiaanse orde hoor; ik koos voor de kant van de wet en de democratie. Thuis waren

’Peres is een wasmachine geworden voor de meest kwalijke elementen, voor Lieberman en Bibi’

’Doe er wat aan, Avraham’

we nooit extreem. Mijn vader was geen messiaanse Jood, maar een klassieke, gematigde Duitse Jood die zijn partij overmeesterd zag door messianisten, zijn generatie werd verslagen door de troepen van God.”

Was het dan Israël dat toen de weg kwijtraakte?

„De jaren zestig waren een ongelofelijk decennium, met Woodstock,

Vietnam, de pil, Rode Danny, de burgerrechtenbeweging en al die andere uitdagingen. In die jaren nam het Westen afscheid van de oude wereldorde en zette het de stap naar een nieuwe toekomst. In diezelfde jaren stapten wij in Israël terug naar het verleden, tot tweemaal toe.

„Hoezeer het zionisme indertijd een progressieve en avant-gardistische beweging was, in de jaren zestig nam het een U-bocht. De eerste keer, in 1961, voerde het proces tegen Adolf Eichmann de natie 15-20 jaar terug naar de holocaust. In plaats dat we leerden die te verwerken, lieten we ons erin onderdompelen. De tweede gebeurtenis was de zesdaagse oorlog van 1967, waarin we in een haast symbolische zesdaagse genesis, onze wereld herschiepen: als in een tijdmachine werden we teruggevoeren naar de bijbelse tijden van koning David en Jozua.

„Tegelijkertijd moet je beseffen dat de taal die progressieve zionistische leiders, zoals Ben Goerion, spraken nooit zo seculier is geweest als wij dachten. Ook hun teksten hadden een messiaanse boodschap, met een terminologie en ideeën die aan de Bijbel waren ontleend. Je kunt het succes van de kolonisten alleen begrijpen als je beseft dat zij voortborduurden op de geest van het vroege zionisme dat al messiaans was. En we slagen er maar niet in ons te verlossen van die terminologie en beelden die onze politiek beheersen en ons denken vormen.

„Die omslag in 1967 heeft onze integratie in de regio belemmerd. Enkele jaren geleden besloot Israël een muur te bouwen tussen ons en de Westoever. Vele landen hebben muren en hekken, maar bij ons gaat het dieper. Ik denk dat het een symboli-

sche boodschap bevat: dit is waar het Westen ophoudt en het Oosten begint, dit is waar het demo-judeo-christendom eindigt en de tirannieke, niet-egalitaire islam begint.

„Integratie was mogelijk geweest, kijk maar naar het leven van de Joden in het Turkse rijk, honderden jaren lang, en de Joden in Noord-Afrika, en de Gouden Eeuw in Spanje. Maar de zionistische filosofie sprak altijd van een natie zonder land (de Joden) die komt naar een land zonder natie (Palestina). De Palestijnen bestonden nooit echt in ons bewustzijn, of ze waren verdreven en machteloos. Golda Meir, die toch al niet vernuftig was, verklaarde gewoon dat er geen Palestijns volk bestond. Ariel Sjaron besloot eenzijdig uit Gaza weg te trekken omdat hij echt geloofde dat er geen partner was.”

En intussen zijn er steeds meer stemmen, aan beide zijden, die menen dat een twee-staten-oplossing, een Israëlische staat naast een Palestijnse, al niet meer haalbaar is.

„Pas verleden jaar accepteerde Bibi Netanjahoe onder enorme druk het idee van een twee-staten oplossing. Dat kon het begin zijn van een nationale erkenning van de andere kant. Behalve dat je onmogelijk kunt beweren dat je voor een twee-staten-oplossing bent en tegelijkertijd voor een verenigd Jeruzalem. In een twee-staten-oplossing heb je twee hoofdsteden en je kunt niet voor de andere kant besluiten waar hun hoofdstad is. Dus moet je Jeruzalem delen.

„Maar ook velen in het vredeskamp, Rabin destijds en Peres nog steeds, hangen die paradox van twee staten en een verenigde hoofdstad aan. Hoewel ik niet denk dat je Peres (de huidige president, red.) nog een

zien, en ik liep en liep. En ik bleef met een zin in mijn hoofd: je tempo is fout. Ik wilde niet langer korte afstanden rennen, met Knessetzittingen en politieke verklaringen van 100 woorden. Ik wilde marathons lopen en honderdduizend woorden schrijven.” Burg is nu actief in allerlei sociale groeperingen, richt zich op het onderwijs, probeert het debat aan te zwengelen. Hij heeft vijf hele en 25 halve marathons gelopen en drie boeken geschreven, die in Israël even omstreden als goed verkocht zijn.

vredesleider kan noemen. Hij is een wasmachine geworden voor de meest kwalijke elementen, voor Lieberman en Barak en Bibi. Zij hebben nooit begrepen dat die twee zaken niet samengaan.

„Ik denk dat een meerderheid in beide samenlevingen nog altijd gelooft dat een twee-staten-oplossing de juiste is, of we het nou leuk vinden of niet. Het probleem is dat beide samenlevingen geëkaapte samenlevingen zijn. Israël is ontvoerd door de kolonisten, die niet geloven in twee staten, maar in een Groot-Israël volgens de joodse wet, met hooguit een tweederangsstatus voor de niet-Joden. De Palestijnen zijn gekidnapd door Hamas dat er eveneens een eschatologische theologie op na houdt en gelooft in een Groot-Palestina met de sharia en tweederangsburgerschap voor de niet-moslims.

„Tragisch genoeg heeft een meerderheid in beide samenlevingen een stockholm syndroom ontwikkeld waarin de gegijzelden genegenheid koesteren jegens de gijzelnemer. En we kunnen ons maar niet bevrijden van die minderheid die de politiek domineert en haar daden bepaalt.

„De erosie van de twee-staten-formule zal voortduren zolang we ons niet verlossen van onze gijzelaars. Alleen denk ik dat we er zonder hulp van buiten niet uitkomen, en dan bedoel ik niet die softe benadering van Obama en de EU, maar echt een oplossing opleggen.”

„Dertig, twintig jaar geleden dacht ik nog dat als er eenmaal twee staten waren, de zaak was opgelost. Maar vandaag de dag is een Palestijnse staat slechts een tussenoplossing, die gevolgd moet worden door verder reikende stappen tussen ons en de regio. Wat doe je met de joden, de soennieten en de sjiieten, de globale islam? Zelfs al zouden we morgenochtend hier twee staten hebben, dan moeten we nu al beginnen aan de bouw van een federatie à la Benelux, EU, VS, die een compromis biedt tussen de absolute soevereiniteit van beide staten en een samenwerkingsverband waar elke staat bevoegdheden aan delegeert.”

Is dat reëel?

„Het hele idee van zowel natie als staat is aan erosie onderhevig. Kijk naar Microsoft dat als een staat in een staat fungeert, of Philips. Maar neem ook Nederland als natie. Als in Amsterdam vijftig procent van de scholieren van allochtone komaf is, dan beïnvloedt dat het weefsel van de samenleving. Wat is dan nog een natie? We hadden indertijd een boeiend debat tussen de Duitse school die stelde dat een natie wordt bepaald door bloed, genetica, en de Franse school die stelde dat het om cultuur gaat.

„En dan zie je dat Israël een staat oude-stijl is, zonder samenwerking met zijn omgeving. Israël, en dat is moeilijk om hardop te zeggen, is veeleer een natie van bloed, van gezamenlijke genen, dan een gezamenlijke onderneming van verschillende culturen. De definitie van een Jood is in Israël een genetische definitie. Daarom staat Israël nu voor die kruising: wordt het een relicit uit een verdwenen wereld van *nation-states*, of weet het zich te transformeren.”

In uw boek (‘De Holocaust is voorbij – afrekenen met Hitlers erfenis’) beschrijft u een Israël dat de Holocaust tot beleid heeft gemaakt, een natie die zichzelf alleen maar als slachtoffer kan zien en in iedere rivaal of vijand een nazi, een Hitler ziet. Maar waar zelfs uw beste vrienden in Israël zo kwaad om zijn is dat u Israël vergelijkt met het Duitsland van voor de oorlog, met alle implicaties van dien.

„Ik heb bij mijn keuze meerdere vergelijkingen de revue laten passeren. Is de Israëlische realiteit die van de blanke pioniers in Noord-Amerika? Dat is een sterk verhaal, maar de vergelijking gaat niet op. Toen dacht ik,

Frankrijk en Algerije? Dat is mijn volgende boek. Vervolgens dacht ik over Duitsland, niet alleen vanwege mijn persoonlijke achtergrond. Hoe komt het dat de twee belangrijkste creaties die in de moderne tijd ons lot hebben bepaald in het Duits zijn geschreven? Herzls ‘Altneuland’ (het boek waarin de grondlegger van het zionisme, Theodor Herzl, zijn visie van een Joodse staat beschreef, red.) en Hitlers ‘Mein Kampf’?”

„Het Duitsland van na de Eerste Wereldoorlog was een getraumatiseerde natie, in de ogen van de Duitsers waren ze misbruikt en vernerd. Tegelijkertijd beleefde datzelfde Duitsland een uitbarsting aan creativiteit, in de kunst, de filosofie, en noem maar op. Er was een competitie tussen die creativiteit, die hoop en het trauma. Het trauma won. Kijk naar Israël, we hebben dezelfde competitie, dezelfde race. De natie is getraumatiseerd, maar de geestdrift, die vernieuwingszin is ongelofelijk. Tel Aviv is een bruisende stad, net als Berlijn indertijd.”

Dan kan het vervolg ook hetzelfde zijn? „Nee, ik zeg niet dat de volgende fase

in Israël nazisme is. Hoezeer ik ook het messiaanse racisme niet kan uitstaan, ben ik er van overtuigd dat Joden een ingebouwde afkeer hebben van enig autoritair of totalitair regime. Dat is het aloude Joodse *checks-and-balances* systeem. We hebben zelfs God nooit aanvaard: 39 dagen na de openbaring op de berg Sinaï hadden we het Gouden Kalf. We hebben nooit het leiderschap van Mozes of David of wie ook geaccepteerd.

„Ik noem dat de ‘balancerende anarchie’. Joden hadden altijd een tegenwicht tegen de tirannie. Ten eerste had je in de joodse theocratie de goede vriendelijke God die de slechte tiran strafte. Ten tweede had je altijd die continue onrust van beneden naar boven: met profeten die tegen de koning stredden, rabbijnen tegen de Hasmoneeën.

„Ik denk dat een van de redenen voor de instabiliteit van het Israëlische politieke bestel is dat die ingebouwde genetische ‘balancerende anarchie’ nog altijd bestaat. Dat behoedt ons voor een militaire coup en een tiranniek, autoritair, racistisch regime. Daarom sluit ik die volgende fase uit.”

Israëlische soldaten vieren op 9 juni 1967 bij de Klaagmuur hun overwinning op Jordanië. Eén dag later was de Zesdaagse Oorlog ten einde.

FOTO AFP